

- виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу – якість, притаманна високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання протягом усього життя[3, с.33].

Таким чином, у процесі організації життєдіяльності студентів у освітньо-виховному просторі сучасного вищого навчального закладу складається система цілей, які орієнтують на розвиток виховання студента, в першу чергу, як Громадянина, як Фахівця, як Високоморальну, Інтелігентну, Творчу, Конкурентноздатну особистість, як людину Культури. Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, в першу чергу дисциплін фахового спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Телекорпорація «Республіка», 1998. - 152 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті : Указ Президента від 17 квітня 2002. № 347/2002. – Офіційний вісник України. - 2002. - № 16. - С. 124.
3. Причепій Є. М. Філософія : [підруч. для студ-ів вищ. навч. закл.] / Є. М. Причепій, А. М. Чорній, Л. А. Чекаль. – К. : Академвидав, 2013. - 592 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / [за ред. І. Т. Шинкарука]. – К. : «Абрис», 2002. - 742 с.

УДК 37.034:172.3

Дрозд О. В.,

доктор філософії в галузі освіти
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

ІДЕЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТЬ

Аналіз багатьох джерел дає підстави стверджувати, що автори сучасних досліджень про толерантність звертають увагу на те, що про толерантність слід говорити лише тоді, коли виникає конфлікт, зіткнення протилежних інтересів, суперечка, оскільки в мирному співіснуванні потреба в толерантності зникає. Із цього приводу М. Тартаковський писав: «...людина, виконуючи своє призначення – як сама його розуміє й тією мірою, якою їй доступно, – стикається з іншими людьми, з їхніми інтересами, часом протилежними, іноді суперечливими. То, чи можливо віднайти хоча б який-небудь кінець логічної ниточки в такому велетенському та заплутаному мотку?» [7, с. 41].

Ідея толерантності започаткувалася та розгорталася у XVI–XVII ст., хоча витоки її сягають ще світових віровчень. Ще в Буддизмі, який визнано однією з найстаріших світових релігій (VI–V ст. до н. е.) проголошувалося, що праведним шляхом до Нірвани є відмова від ненависті, пихатості, бо «...як не одразу згортається молоко, так заподіяне іншій людині зло не одразу приносить плоди; зотліваючи, немов вогонь, зло переслідує того, хто його вчинив». Індуїзм і джайнізм проповідують принцип «ахімси» (відмови від насильства). У християнських заповідях вічна боротьба добра і зла перегукується з учинками по відношенню до ближнього: «наше призначення – віддавати себе іншим»; «не судіть, і не будете засуджені, бо яким судом засуджуєте, таким і самі будете засуджені»; «терпінням вашим рятуйте душі ваші»; «добра людина з доброго скарбу серця свого виносить добре, а зла людина зі злого

скарбу серця свого виносить лихе, бо від надлишку серця говорять уста її» (Євангеліє від Луки: 6.37; 6.45) [1, с. 1092].

Як запевняє П. Сінгер, утвердження християнства супроводжувалося скасуванням кривавих жертвопринесень, які практикували язичники, заборонаю гладіаторських боїв і публічних знущань над грішниками [10]. Зовсім протилежну позицію відстоює у своїх працях М. Хом'яков, висловлюючи судження, що «язичництво було суттєво більш толерантною релігією, ніж суворий монотеїзм» [9, с. 14]. У такому разі про толерантність просто недоцільно згадувати, оскільки багатобожність вважалася чимось абсолютно природнім, і людям залишалося лише погодитися із цим. Аналогічної думки дотримується й П. Гречко, наголошуючи на тому, що толерантність стає історично затребуваною та проблемно загостреною тоді, коли виникає монотеїзм, коли сонм богів заміщується одним-єдиним Богом, і при цьому виявляється, що різні люди моляться різним Богам [2, с. 300].

В Ісламі акцентується увага на Проповідях Мухаммеда, у яких істиною є пізнання себе через Аллаха. У Корані сказано так: «найдосконалішою з людей є та, що любить всіх ближніх і робить їм добро без розбору, хороші вони чи погані», «той, хто робить добрі вчинки на цьому світі, отримає доброту» [6]. Іудаїзм пізнається через п'ятикнижжя Тора. В одній із книг «Левіт» написано: «люби ближнього свого, як самого себе».

Саме з релігійних настанов і народилося Золоте правило моральності: «Стався до інших так, як би ти бажав, щоб інші ставилися до тебе». З огляду на сучасну теологічну картину, І. Крейн підсумовує: «саме потягом до соціальної толерантності, яка дає змогу вийти за усталені межі еліну, іудею, рабу й вільному, пояснюється швидке поширення та вплив нових віровчень і різних таємних братств, де, незалежно від титулів, регалій, звань, можна бути просто нерозрізнюваними «братами» і «сестрами», що стирає всі заборони й обмеження» [4, с. 29].

Як показує проведене нами дослідження, існує багато спільного в поглядах на моральність в основних світових релігіях: по відношенню до людського життя та його цінності всі віросповідання виявляють єдність, закликають до співчуття та милосердя. А це, беззаперечно, є сприятливим підґрунтям для того, щоб люди різних релігійних конфесій досягали консенсусу, дотримувалися єдиних норм поведінки, розуміли і приймали, бо зрозуміти та прийняти – це найкоротша «формула толерантності». Утім, П. Гречко переконаний, що зрозуміти – не обов'язково означає і прийняти, погодитися, адже досягти порозуміння можна і щодо тих відмінностей, які абсолютно не збігаються [2, с. 298]. На думку В. Ханстантинова, толерантність виступає засобом оперування з багатоманітністю, який дозволяє скеровувати конфлікти в мирне, ненасильницьке русло та є важливою передумовою досягнення й підтримки довіри та згоди в суспільстві [8, с. 5].

Саме тому толерантність як тип індивідуального й суспільного ставлення до соціальних і культурних відмінностей, вірувань і форм поведінки можна вважати однією з основних ознак цивілізованості, обов'язковою умовою міжетнічної, полікультурної взаємодії, у тому числі й суб'єктів освітнього процесу [5, с. 169]. Найважливішими етапами розвитку транснаціональної свідомості є формування відкритості (здатності сприймати інше), толерантності (здатності поважати та приймати іншого), готовності до комунікації (спроможності до діалогу та взаємодії) [3, с. 255].

Підсумовуючи викладене, можна узагальнити, що толерантність – це складна й багатоаспектна проблема. Її розглядають як внутрішню суперечність між особистісною автономією та моральною нормативністю, як важливий складник інтелігентності, що не дозволяє відмінностям переростати в конфлікти, і у кожному із запропонованих визначень

відображено головну сутність толерантності: поважати права інших бути такими, які вони є, та не допускати заподіяння їм шкоди.

Усі наведені погляди на толерантність не вичерпують множинності інших точок зору, головна умова – знайти компроміс між агресивністю та байдужістю. Тому толерантність якраз і сприяє знаходженню конструктивного вибору «золотої середини», коли потрібно жити не для себе й не для інших, а з усіма та для всіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Свято– Успенская Почаевская лавра. – 2005. – 1373 с.
2. Гречко П. Различия: от терпимости к культуре толерантности: учеб. пособие / П. Гречко. – М.: Изд– во РУДН, 2006. – 415 с.
3. Гукаленко О. В. Поликультурное образование: теория и практика: монография / О. В. Гукаленко. – Ростов– на– Дону : РГПУ, 2003. – 512 с.
4. Крейн І. Концепція толерантності як універсальної категорії еволюції розуму: метапідхід / І. Крейн // Вісник Національної Академії наук України. – 2006. – № 11. – С. 22–42.
5. Межкультурное взаимодействие субъектов образовательного процесса: учебное пособие. – Житомир: Изд– во ЖГУ им. И. Франко, 2007. – 352 с.
6. Соціалізація і соціальне виховання: навч. посіб. / Іванченко А. В., Сбруєва А. А., Дікова– Фаворська О. М. – Житомир: Полісся, 2006. – 216 с.
7. Тартаковский М. С. Человек – венец эволюции? / М. С. Тартаковский. – М.: Знание, 1990. – 48 с.
8. Ханстантинов В. О. Політичний вимір толерантності: ідеї та проблеми: [монографія] / В. О. Ханстантинов. – Миколаїв: Вид– во ЧДУ імені Петра Могили, 2011. – 336 с.
9. Хомяков М. Б. Проблема толерантности в христианской философии / М. Б. Хомяков. – Екатеринбург: Изд– во УрГУ, 2000. – 214 с.
10. Хмелько В. Макросоціальні зміни в українському суспільстві за роки незалежності / В. Хмелько // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 1. – С. 18–19.

УДК 378.046.4

Кавецький В. Є.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри педагогіки і психології
та інклюзивної освіти ТОКІШПО

**ПІДВИЩЕННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ
ДИСЦИПЛІН ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ**